

Ekológia genetického patrimónia ľudstva v kontexte globálnej zodpovednosti za planétu zem

René Balák

Morálna zodpovednosť za genetické patrimónium ľudstva¹ sa v treťom tisícročí stáva čoraz páľčivejším bioetickým problémom, nakoľko možnosti súčasnej genetiky sú obrovské nielen v rovine teórie ale čoraz viac aj v praktickej medicínskej rovine. Ekologické otázky etického charakteru, stojace pred človekom v rámci jeho postoja k vlastnému genetickému patrimóniu, sa nedotýkajú nielen rozširovania ľudského poznania a etického spôsobu akým toto poznanie človek dosiahne. V súvislosti s tým, „že prírodné a humanistické vedy majú úžasné výsledky v poznaní človeka a jeho sveta, jestvuje silné pokušenie, skúsiť vyčerpávajúcim spôsobom opísať identitu ľudského bytia a izolovať ju do vedy, ktorú možno derivovať na jej tému. (...) Je dôležité sa odvolať na antropologický, filozofický a teologický výskum, vďaka ktorému môže zostať zachované mystérium vlastné človekovi; žiadna z vied nemôže povedať, kým je človek, odkiaľ pochádza a kam smeruje.“²

Závažné etické dilemy sa vynárajú na vzdialenom a predsa blízkom horizonte budúcnosti molekulárnej genetiky v súvislosti možnosťami praktického využitia tohto ľudského poznania v medicíne. Tvrdenie, že človek je individuálne zodpovedný za svoj život, za formovanie charakteru, za rozvoj schopností a prirodzených daností človeka v duchu seba zdokonaľovania, nie je z etického zorného uhla problematické. Okrem tohto individuálneho rozmeru morálnej zodpovednosti sa v bioetickej perspektíve akcentuje sociálny rozmer spoluzodpovednosti za konanie človeka. Človek má totiž reálny vplyv na to, kým sa stáva a v akej oblasti dosiahne špeciálne schopnosti, v závislosti od jeho prirodzených daností, pričom tento reálny vplyv nemá len individuálny osobný charakter v kontexte autoformácie ale už dosiahol vedeckú úroveň, zacielenú na celé ľudstvo. Táto úroveň ingerencií sa doposiaľ nedotýkala priamo ľudskej prirodzenosti v jej somatickom a duchovnom fundamente, medzi ktorými je ontologická väzba na základe ktorej možno hovoriť o človeku.

Navrhované genetické ingerencie do somatického jadra identity ľudskej bytosti, ktorým by dal nazvať genóm človeka, nie sú vzhľadom na možné ďalekosiahle a nepredvídateľné konzekvencie, eticky neutrálnym problémom ale jednou z veľkých bioetických výziev. Keďže sa jedná nielen o genóm konkrétneho ľudského subjektu ale o celé genetické patrimónium ľudstva (interakcia medzi jednotlivými ľudskými subjektmi) je nevyhnutnosťou akcentovať etický fakt, že čím je nejaké rozhodnutie vyššieho rangu, čím sú širšie a ďalekosiahlejšie účinky tohto rozhodnutia, tým viac sa apeluje na postoj morálnej zodpovednosti, u tohto konajúceho subjektu. Inými slovami, ak sa dané rozhodnutie dotýka dobra vyššieho rangu, tak aj morálna zodpovednosť konajúceho subjektu je väčšia, lebo druh dobra určuje význam daného rozhodnutia. A ľudský život bol, je a bude prirodzene chápaný ako jedno s najvyšších dobier, a preto

¹ Pod týmto pojmom sa komplexne chápe kompletný ľudský genóm, ktorý ľudstvo ešte dostatočne nepozná do hĺbky aj keď skúma a dospelo sa k základným poznatkom. Chápanie genetického patrimónia ľudstva reflektuje individuálny ale aj sociálny rozmer ľudského genómu.

² Por. Benedikt XVI. Ai partecipanti al convegno inter-accademico „L' indentità mutevole dell' individuo” prosomo dalla “Académie des sciences” di Parigi e dalla Pontificia Accademia delle scienze. (Prejav zo dňa 28. januára 2008)

je prirodzené, že možno observovať jestvujúci intenzívny morálny apel na vedcov, pracujúcich v dynamicky rozvíjajúcich sa oblastiach fyziky, molekulárnej biológie či genetiky. Čiže morálne hodnotenie a vedecké bádanie musia rásť spoločne a že láska ich musí oživovať v harmonickom interdisciplinárnom celku, tvorenom jednotou i rozlišovaním³ v duchu pravdy o človeku.

Genetické patrimónium ľudstva sa tak samo osebe stáva veľkou bioetickou výzvou pre široké spektrum vied lebo racionálnej potreba jeho rešpektovania je spochybnená fascináciou človeka zahľadeného do ohromujúcej potenciality ukrývajúcej sa v ľudskom genóme. To v sebe ukrýva nielen šľachetné možnosti aplikácie smerom k naplneniu autentického dobra ľudského subjektu ale aj morálne neprijateľné možnosti zneužitia namierené priamo proti ľudskej osobe a jej dôstojnosti (napr. v militarnej oblasti). Je náležité veľmi dôkladne eticky analyzovať možné aplikovanie genetických objavov, vzhľadom na jav charakterizovaný ako argument šikmej plochy⁴, lebo jestvuje reálne nebezpečenstvo postupnej akceptácie a rozšírenia čoraz viac morálne pochybných biomedicínskych techník, ohrozujúcich genetické patrimónium ľudstva.

Čiže z bioetického zorného uhla je adekvátne pravdivo preskúmať reálne a potencionálne možnosti genetickej modifikácie človeka ako aj sveta, v ktorom žije, v kontexte morálnej zodpovednosti človeka za seba samého ako aj za stvorený svet. Táto morálna požiadavka vyplýva nielen z postoja viery u veriaceho človeka ale aj z univerzálnych morálnych princípov, zaväzujúcich každý ľudský subjekt k ekologickému rešpektovaniu sveta prírody kam človek patrí. S tým je spojené celé spektrum problematických otázok, dotýkajúcich sa toho, ktoré ľudské konanie v tejto sfére je možné eticky akceptovať, a ktoré ingerencie do genetického patrimónia nemožno eticky akceptovať pričom je nevyhnutné tieto stanoviská racionálne a logicky zdôvodniť v bioetickej rovine. Tým sa nechce z problematiky eliminovať teologický a náboženský rozmer argumentácie v bioetickej sfére, ak ide o spomenuté problémy, ako by sa mohol niekto mylne domnievať, lebo tieto spôsoby argumentácie sú podstatné a sú prirodzenou súčasťou etického riešenia danej problematiky. Avšak často je práve teologickej a náboženskej argumentácii neodôvodnene pripisovaný iracionálny a nelogický spôsob argumentácie z čoho mylne dedukuje ich nevedecký charakter.

Rozvoj v oblasti genetiky je tak ohromujúci, že médiá často prinášajú lacné a povrchné senzácie, ktoré majú ďaleko od vedeckej reality, pričom človek často zabúda na potrebu adekvátnej interpretácie „hermetického jazyka“ genetiky do zrozumiteľnej laickej reči. Programovo sa vytvára ilúzia etickej neohraničiteľnosti vedeckého výskumu v oblasti genetiky v mene často fiktívnych terapeutických možností v budúcnosti. Citlivosť a špecifickosť genetických výskumov často nie je veľká a zatiaľ možno očakávať falošné výsledky pozitívneho i negatívneho charakteru a nízkej prediktívnej hodnoty pre pacienta⁵, čo sa ale často neprezentuje, ba skôr ignoruje lebo to nezapadá do kontextu propagovanej divergencie vedy a etiky. Nejde len o propagovanú separáciu vedy od etiky ale najmä o proponovanú konečnú divergenciu medzi slobodou a pravdou.

³ Por. Benedikt XVI. *Caritas in veritate*. nr.31.

⁴ Por. C. Żekanowski. *Genetyka medyczna: problemy i zagrożenia*. In: *Granice ingerencji w naturę*. Lublin 2001 s. 88.

⁵ Veľa rozšírených chorôb srdca či rakovina môžu byť spojené s mnohými genetickými mutáciami, objavujúcimi sa nezávisle od seba vo viacerých génoch, pričom každá s tých mutácií môže priamo ale i nepriamo korelovať s výskytom choroby. Por. B. Gert – Ch. M. Culver – K. D. Clouser. *Bioetyka*. Gdansk 2009 s.292

Tieto skutočnosti sa dotýkajú nielen pravdy v oblasti vedeckého výskumu ale najmä pravdy vzťahujúcej sa k integrálnej vízii človeka, čiže k teologickej a filozofickej antropológii. Je potrebné si uvedomiť, že genetické ingerencie, reflektované v antropologickej perspektíve, sa nedotýkajú konkrétneho subjektu realizujúceho tento druh konania ale iných ľudských bytostí a preto je potrebné zodpovedať otázku v mene čoho sa dá priznať nejakému ľudskému subjektu právo geneticky experimentovať na iných ľudských subjektoch? Táto otázka nadobúda ešte väčší význam ak sa vezme do úvahy skutočnosť, tie ľudské subjekty, na ktorých sa realizujú ingerencie (a sú to najmä genetické experimenty bez terapeutického účinku), prirodzene nemajú možnosť vyjadriť svoj informovaný súhlas, vzhľadom na ich dosiahnutú dĺžku ich existencie.

Z toho vyplýva, že to nemôžu byť intenzívne vzbudzované nádeje, často iluzórne, v potencionálne prevratné zmeny v medicínskych terapeutických postupoch pri riešení dnes neriešiteľných medicínskych problémov. Tieto, často falošné nádeje, sú skôr prejavom morálnej regresie ako prejavom integrálneho rozvoja ľudského poznania. V tomto aspekte vidieť dôležitosť integrálneho ľudského rozvoja, v ktorom sú integrované rôzne oblasti ľudského poznania. Možnosti súčasnej a budúcej genetiky sa dotýkajú nielen perspektív spojených s poznaním ľudského genómu a s poznaním spôsobov dedičnosti niektorých chorôb a frekvenciou ich výskytu ale najmä genetickým poradenstvom a prenatálnym výskumom, s terapiou genetických chorôb, s farmakogenetikou, s imunogenetikou a s genetickou modifikáciou kmeňov nie ľudských organizmov. Konzekvence v spomenutých oblastiach si dnes ľudstvo nevie ani predstaviť a možno konštatovať, že ohrozenia človeka, vyplývajúce z prekročenia etických hraníc, môžu byť začiatkom konca biologického druhu *homo sapiens*, z dôvodu kreácie nového biologického druhu *homo geneticus*, ktorý bude dokonalejší.

Na druhej strane je adekvátne poznamenať, že človek má právo a povinnosť zachovať a zdokonaľovať svoju existenciu a svoje bytie i v somatickej rovine, lebo to vyplýva z integrálnej vízie ľudského života a z personalistickej koncepcie ľudskej telesnosti ale dnes (vzhľadom na možnosti genetiky) zachádza čoraz viac do hĺbky somatickej štruktúry a pokúša sa dotknúť toho, čo nezameniteľne označuje biologickú identitu človeka⁶. To však neznamená, že človeka v rámci jeho podstaty, možno zredukovať len na túto jednu rovinu jeho existencie. Človek je vždy niečím viac, než len tým, čo je možné vidieť v rámci bežného nazerania, je čímsi viac ako len tým, čo sa človek dozvie na základe osobnej skúsenosti, čiže ontologicky je niekým viac a teda nielen tým, čo človek vie na základe genetického vedeckého výskumu a poznania z neho vyplývajúceho.

Totíž „ľudské poznanie je nedostatočné a závery vied samy nemôžu ukázať k integrálnemu rozvoju človeka. Stále je potrebné vydávať sa oným „ďalej za“: vyžaduje si to láska v pravde. Ísť „ponad“ však nikdy neznamená nebrať do úvahy závery rozumu, ani odporovať jeho výsledkom“⁷, ak sú pravdivé a tým v súlade s jeho prirodzenosťou a dôstojnosťou. Nie je logické stavať do kontradiktórneho vzťahu etiku a iné vedné odbory, lebo etika komplementárne osvetľuje ľudské správanie a poznanie svetlom antropologickej pravdy, ktorú vedné odbory ako molekulárna genetika či medicína nie sú schopné obsiahnuť.

⁶ Por. J. Nagórny. *Wartość życia ludzkiego*. Lublin 2009 s.206.

⁷ Por. Benedikt XVI. *Caritas in veritate*. nr. 30.

Tým sa chce poukázať na nevyhnutné a úprimné hľadanie pravdy o podstate človeka, ktorého nie je možné redukcionisticky vidieť len v perspektíve úzkeho špecializovaného genetického nazerania, lebo podstata človeka je spojená (okrem iných) i s morálnou dimenziou jeho existencie. Útek od otázok o podstate človeka smeruje nezadržateľne k rezignácii z hľadania objektívnej pravdy o ľudskej bytosti, chápanej integrálne, a v konzekvencii k neuznaniu toho, čo je fundamentom dôstojnosti človeka, počnúc od embryonálnej fázy až po jeho prirodzenú smrť⁸. A je zrejmé, že časť vedcov vedome rezignuje s postojom rešpektovania integrálneho pohľadu na ľudskú bytosť, lebo chce predmetovo vidieť túto bytosť ako genetický materiál, ktorý možno slobodne a neobmedzene skúmať, a s ktorým je možné experimentovať bez akýchkoľvek limitov.

O samotnom ľudskom genóme sa nelogicky tvrdí, že poskytuje neohraničené možnosti, ktoré sa dajú dosiahnuť len vtedy, ak sa samotný výskum a experimenty v molekulárnej genetike nebudú eticky alebo legislatívne limitovať pravidlami, ktoré sú mnohými považované za neoprávnené a obmedzujúce slobodu takéhoto konania. Iste sú tu prítomné konkrétne nádeje spájané napr. s farmakogenetikou, genetickou modifikáciou produkovaných vakcín či imunogenetikou ale je nevyhnutné etická reflexia týchto skutočností vo svetle etických zásad⁹, keďže sa pri aplikácii ukázali nebezpečné konzekvencie pre človeka i pre prírodu.

Ak sa vezme do úvahy skutočnosť, že genetické patrimonium ľudstva, stojace na genóme, nepochybne patrí medzi najvyššie dobro človeka, a to z dôvodu, že je integrálnou súčasťou nielen biologickej podstaty človeka ale aj duchovnej podstaty človeka (mystérium integrálnej jednoty duchovnej a materiálnej dimenzie existencie človeka), tak následne každý redukcionistický prístup v oblasti genetiky sa dostáva nielen do rozporu s náboženskými (napr. katolíckymi) morálnymi princípmi ale aj univerzálnymi etickými princípmi, reflektovanými pod zorným uhlom filozofie. Tento konflikt potvrdzuje aj poznanie človeka v oblasti teologickej aj filozofickej antropológie poukazujúce na antropologickú dôstojnosť ľudského genómu.

A to je niečo úplne odlišné od pokusov vidieť v ľudskom genóme laický ekvivalent duše. Podstatné je to, že ľudský genóm nie je obyčajnou materiálou štruktúrou zloženou z chemickej substancie, ktorou je DNA majúca schopnosť kódovania informácií, tak isto ako ľudské telo nie je iba konglomerátom oživej matérie, ktorá funguje ako biologický organizmus. Čiže zohľadnenie duchovného elementu, ktorý spolu s telesným tvorí ľudskú osobu ako podstatnú jednotu, prikazuje postoj náležitej úcty voči ľudskému genómu¹⁰, keďže celá sféra genetiky je spojená s nepredstaviteľnou potenciálnou mocou nad budúcnosťou konkrétnej ľudskej osoby ako aj ekologickej budúcnosťou biologického druhu *homo sapiens*.

Ak teda ide o budúcnosť celého ľudstva, ide o dobro najvyššieho rangu, keďže to nie je len ekologickej rozmer problému zachovania biologického druhu. Totiž tu sa jedná o človeka, ktorý presahuje samotného človeka, lebo tento človek nosí v sebe vznešenú pečať a obraz Niekoho, kto ho chcel, ktorý ho stvoril *ex nihilo*, a ktorý ho miloval pre neho samého. Filozofické sformulovanie problematiky naznačuje, že ľudský život

⁸ Por. Benedikt XVI. Ai partecipanti al convegno inter-accademico „L' indentità mutevole dell' individuo” prosomo dalla “Académie des sciences” di Parigi e dalla Pontificia Accademia delle scienze. (Prejav zo dňa 28. januára 2008)

⁹ Por. L. Szczepaniak. *Możliwości współczesnej genetyki* In: *Geny – wolność zapisana? Przesłanie moralne Kościoła*. Lublin 2005 s. 35 – 48.

¹⁰ Por. M. Machinek. *Pytanie o determinizm genetyczny*. In: *Geny – wolność zapisana? Przesłanie moralne Kościoła*. Lublin 2005 s. 86.

zakódovaný v genóme, biologicky síce bázuje na tomto genóme ale jeho komplexná podstata, primárna príčina a konečný cieľ spočíva v Bytí, ktoré transcendentne presahuje samého človeka. Ak je teda ľudský genóm biologickým nositeľom informácií, nevyhnutných pre pozemskú existenciu ľudského života (ľudskej existencie), automaticky a logicky je genetické patrimónium ľudstva skutočnosťou, ktorá si zasluhuje takú istú úctu ako samotný ľudský život. A to i napriek tomu, že človek do dnešného okamihu nevie pochopiť a ani vysvetliť mystérium vzťahu genetickej (inými slovami biologickej) dimenzie ľudskej existencie s jej duchovnou dimenziou.

Tu je prítomný problém, ktorý sa nemôže obísť – nikto nemôže disponovať ľudským životom. Možnosti konania a experimentovania musia mať nespochybniteľný limit, lebo človek nie je disponibilný predmet, ale každý jednotlivец reprezentuje Božiu prítomnosť vo svete¹¹, čiže sa poukazuje na antropologický rozmer dôstojnosti ľudského života, ako aj toho, čo je biologickým (genetickým) nositeľom tohto života čiže ľudského genómu. Nemožno tu nevidieť logickú a prirodzenú spojitosť medzi ľudskou dôstojnosťou a dôstojnosťou ľudského genómu, pričom sa jedná o imanentnú ontologickú väzbu. Totiž ľudský genóm je síce dedičstvom celého ľudstva (vyjadrené termínom genetické patrimónium ľudstva) ale súčasne nie je len charakteristickou vlastnosťou ľudského druhu ale predovšetkým je biologickým fundamentom individuálnych vlastností každého individuálneho človeka a preto je nevyhnutnosťou bezpodmienečná právna ochrana ľudského genómu¹². Ľudský genóm, chápaný ako genetické patrimónium ľudstva, je súčasťou všeobecného dedičstva ľudstva avšak nemožno pristupovať k nemu v kolektivistickom duchu všeobecného vlastníctva ale predovšetkým ako k ontologickej skutočnosti, majúcej antropologický a personálny rozmer, vzťahujúci sa ku konkrétnej ľudskej bytosti.

Ak sa teda akcentuje morálna zodpovednosť za genetické patrimónium ľudstva je potrebné osvetliť o aký druh morálnej zodpovednosti sa jedná. Vo vzťahu ku komu je táto morálna zodpovednosť dnešného človeka? Je dôležitou otázkou, či budúce pokolenia, čiže ľudia, ktorí ešte neexistujú, čiže subjekty, s ktorými dnešný človek, či ľudstvo ako také, nemá žiadny personálny vzťah, či môže mať nejaký dnešný ľudský subjekt nejaký vzťah morálnej zodpovednosti a to priamej alebo nepriamej? Ak sa v bioetike reflektuje relácia medzi dvoma jestvujúcimi ľudskými subjektmi v kontexte morálnej zodpovednosti, vyplývajúcej z deontológie ľudského skutku alebo z etických princípov alebo je problém morálnej zodpovednosti reflektovaný v kontexte etiky cností, vždy je evidentné, že je jedná o priamy interpersonálny vzťah.

¹¹ Por. Benedikt XVI. Ai partecipanti al congresso internazionale sul tema „Le cellule staminali: Quale futuro in ordine alla terapia?“ prosomo dalla Pontificia accademia per la vita. (Prejav zo dňa 16. septembra 2006 Castel Gandolfo)

¹² Por. Pápežská akadémia pre život. *Observations on the Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights*. Nr. 1.

Ale ak jednou z možností genetiky (génového inžinierstva, génovej terapie...) ¹³ je modifikácia genetického patrimónia ľudstva (napr. u konkrétnych ľudských subjektov tvoriacich súčasť tohto patrimónia) tak o akú morálnu zodpovednosť ide? Otázku možno položiť ešte odvážnejšie: môže mať človek nejakú morálnu zodpovednosť voči nejestvujúcemu subjektu? V duchu vedeckej fikcie či prometeovských túžob otázka znie nasledovne: môže mať človek nejakú morálnu zodpovednosť dokonca voči subjektu, ktorý ešte geneticky nevytvoril? Tu sa má na mysli potencionalne nový druh „dokonalejšieho človeka“ vytvorený samotným človekom pomocou genetických ingerencií manipulujúcich ľudský genóm smerom ku prometeovskej kreácii dokonalého ľudského subjektu. To je spojené s ideológiou, v ktorej si človek osobuje právo zastúpiť Stvoriteľa pomocou ingerencií, výsledkom ktorých je nespravodlivé panovanie človeka nad človekom ¹⁴.

Logická odpoveď je tá, že dnešný človek nemôže mať priamu morálnu zodpovednosť za ľudské subjekty, ktoré nejestvujú. To znamená, že reflektovanie priamej morálnej zodpovednosti v tomto kontexte voči budúcim pokoleniam, ktoré ešte nejestvujú, sa nemôže logicky zdôvodniť. Teda nejestvujú žiadne morálne záväzky voči nejestvujúcim subjektom takým spôsobom ako voči jestvujúcim konkrétnym osobám. Je tu ale morálna zodpovednosť voči konkrétnym ľudským subjektom, ktorým by dnešný človek potencionalne mohol ingerovať do ich jedinečného genetického kódu – genómu, pričom táto zodpovednosť je priameho a nespochybniteľného charakteru. To ale nerieši problém zodpovednosti za budúce pokolenia, o ktorej sa často vedú vedecké i laické debaty.

Práve morálna zodpovednosť voči budúcim generáciám je ten ekologický postoj, o ktorom sa tak často diskutuje. Sú to podmienky potrebné pre život a integrálny rozvoj budúcich pokolení, pričom vedecký výskum týchto skutočností sa zameriava práve na zlepšenie týchto podmienok, v ktorých dnešné ľudstvo žije a formuje sa. Akosi sa ale zabúda na antropologický rozmer ekológie zeme, ako prirodzeného prostredia v ktorom človek jestvuje. A to je práve kameňom úrazu, lebo dnešný človek, vidiac realitu, pochybuje o progrese a reálnom prínose vedy v tejto sfére. Dekonstrukcia ľudského svedomia spôsobila neekologické správanie človeka v oblasti vedy, čo spôsobuje zvýšenú frekvenciu reálnych ohrození samotného človeka najmä v genetike a medicíne. V dnešnej epoche, v ktorej progres vedy fascinuje a pokúša človeka novými možnosťami, je špeciálne dôležitá formácia svedomia súčasných ľudí, aby sa veda nestala kritériom dobra, aby bol človek rešpektovaný ako najdôležitejší uprostred stvorenia a aby sa nestal predmetom ideologických manipulácií, arbitrárnych rozhodnutí, ani zneužitia mocnejších vo vzťahu k slabším ¹⁵.

¹³ Tu sa berie do úvahy génové inžinierstvo terapeutického charakteru (génová terapia somatických buniek ako aj génová terapia zárodočných línií) a aj neterapeutického charakteru (genetické inžinierstvo rastlín, zvierat ale i človeka) a súčasne sa poukazuje na génovú terapiu pomocou implantovania terapeutického génu s využitím vektora - nositeľa (metódou využitia baktérií alebo baktériových plazmidov alebo využitím vírusov alebo molekulárne klonovanie vo vírusovom vektore) alebo bez využitia vektora – nositeľa (metódou implantácie umelého chromozómu alebo transferu génov pomocou lipozómov a lipoplexov alebo biobalistikou alebo mikromanipuláciou DNA alebo implantáciou čistej DNA alebo endocytózou skrze receptory alebo použitím PEG alebo elektrokorporáciou).

¹⁴ Por. E. Kowalski. *Osoba i bioetyka*. Kraków 2009 s. 110.

¹⁵ Por. Benedikt XVI. Ai partecipanti al convegno inter-accademico „L' identità mutevole dell' individuo” prosomo dalla “Académie des sciences” di Parigi e dalla Pontificia Accademia delle scienze. (Prihovor zo dňa 28. januára 2008)

Teda akákoľvek zmena v biologickej štruktúre živých organizmov, vykonaná pomocou genetických ingerencií, sa vždy primárne dotýka konkrétneho subjektu a konajúci človek nesie vo svojom svedomí morálnu zodpovednosť za konzekvencie tejto zmeny. Keďže človek dnes často nevie aké konzekvencie môže mať nejaká experimentálna genetická ingerencia do biologickej kondície ľudského organizmu, o to viac musí postupovať ostražito a opatrnejšie, lebo nesie veľkú morálnu zodpovednosť a riziko spojené s danou genetickou manipuláciou.

Ak sa implementujú nejaké zmeny v genóme človeka, ktoré sa ukážu ako negatívne, tak nastane ohrozenie biologickej kondície ľudského druhu a je zrejmé, že biologická kondícia organizmu môže pomáhať alebo prekážať v osobnom rozvoji človeka, pričom ona sama je bezprostredným prostredím jeho duchovnej existencie¹⁶. Čiže morálna zodpovednosť za budúce pokolenia spočíva v morálnej zodpovednosti za genetické patrimónium ľudstva, lebo úcta voči ľudskému druhu prejavovaná pomocou starostlivosti a ochrany ľudského genómu je pravdivým dobrom, ktoré má byť kritériom pre vedu, a teda aj pre molekulárnu genetiku. Genetické patrimónium ľudstva logicky patri do etickej kategórie, ktorou je spoločné dobro a teda každé konanie človeka, ktoré má priamy vplyv na psychofyzické podmienky existencie živého ľudského subjektu, je nevyhnutné dôkladne reflektovať a jasne ukázať etické limity (následne i právne limity) pre potencionálne ingerencie do genetického dedičstva celého ľudstva a súčasne i konkrétneho človeka.

Nutnosť tohto postupu sa ukazuje najmä v súvislosti s reálnym eugenickým experimentálnym výskumom zameraným na produkciu ľudí, majúcich želané a dopredu zafinované vlastnosti. Tieto postupy budú spojené s elimináciou tých ľudských subjektov, ktoré nebudú spĺňať dopredu stanovené kritériá, pričom už dnes na základe konkrétnych medicínskych indikácií sú eliminované tie ľudské subjekty, u ktorých sa predpokladá nejaký somatický defekt počas prenatálneho vývoja. Etické stanovisko katolíckej cirkvi, ktorá sa postavila na odpor voči tým formám výskumu, ktoré plánovite predpokladajú programovú elimináciu už existujúcich ľudských bytostí, aj keď ešte nenarodených, lebo v takých prípadoch výskum, odhliadnuc od jeho výsledkov a dosiahnutej therapeutickej užitočnosti, nie je pravdivou službou ľudstvu¹⁷.

Preto z hľadiska morálnej teológie možno považovať ľudskú dôstojnosť, bázujúcu na ľudskej prirodzenosti, za primárne kritérium všetkých genetických ingerencií do genetického patrimónia ľudstva, pričom tento antropologický aspekt je potrebné reflektovať v integrálnej personalistickej perspektíve, obsahujúcej všetky rozmery ľudskej existencie. Tým sa otvára i ekologický horizont problematiky vo vzťahu k prirodzenému prostrediu, v ktorom ľudská bytosť jestvuje a má za toto prostredie morálnu zodpovednosť v prítomnosti ale i smerom do budúcnosti.

Z hľadiska objektivity treba poukázať i na slobodu vedeckých výskumov, ktorá je jedným z fundamentov, na ktorom sa veda môže rozvíjať, pričom tento rozvoj vedy nie je možný bez axiologickej základne, bez väzby vedcov k ideálom, k normám a hodnotám¹⁸.

¹⁶ Por. B. Chyrowicz. *Argumentacja odpowiedzialności za przyszłe pokolenia*. In: *Odpowiedzialność na miarę możliwości*. Lublin 2007 s.52.

¹⁷ Por. Benedikt XVI. Ai partecipanti al congresso internazionale sul tema „Le cellule staminali: Quale futuro in ordine alla terapia?“ prosomo dalla Pontificia accademia per la vita. (Prejav zo dňa 16. septembra 2006 Castel Gandolfo)

¹⁸ Por. P. Łuków. *Etyka, prawo i charakter moralny ludzi nauki*. In: *Odpowiedzialność na miarę możliwości*. Lublin 2007 s. 65.

Čiže bez morálnych noriem a hodnôt, ktorým veria samotní vedci, niet opravdivého rozvoja vedy, keďže pravda je prvým kritériom slobodného rozvoja nielen vedy ale samotného človeka. Je potrebné opätovne vzbudiť túžbu po poznaní autentickej pravdy, brániť vlastnú slobodu voľby a nepodliehať masovému vzorcom postupovania a pokušeniam propagandy, sýtiť vášen k morálnej kráse a jasnosti svedomia¹⁹ u každého človeka, najmä ak je vedcom, ktorý v rámci vedeckého hľadania pravdy, má túto pravdu rešpektovať. Toto je autentická cesta ako v oblasti vedy rešpektovať prirodzenú ekológiu genetického patrimónia ľudstva a tým uskutočňovať postoj zodpovednosti za celú planétu.

IN: Folia UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS. Vol XVI ss 22-32. TRNAVA 2010 ISBN 978-80-8082-425-9

¹⁹ Por. Benedikt XVI. To the Participants in the General Assembly on the Pontifical Academy for Life. (prihovor zo dňa 24. februára 2007)